

КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Дмитро Донченко

У сучасному світі культура все більше перетворюється на ключовий елемент суспільного, гуманітарного розвитку. Завдяки їй члени суспільства мають змогу реалізувати свій творчий потенціал, долучитись до всього духовного й художнього багатства світової цивілізації, зберігати і збагачувати власну історико-культурну спадщину у всьому її різноманітті [1, 4].

Масштабні зміни у світових соціально-економічних, науково-технологічних процесах привели до переоцінки самої ідеї суспільного розвитку. Переосмислення ролі й місця культурно-мистецької сфери в житті сучасних суспільств породило оновлену концепцію людського (гуманітарного) розвитку. В європейській культурній традиції останніх двох століть розвиток трактувався в просвітницько-раціоналістичному сенсі, як синонім прогресу, тобто інтенсивного освоєння потенціалу людини й природи, зростання економіки, оновлення технологій, підвищення добробуту тощо. При цьому роль культури й мистецтва вважалася другорядною.

Проте внаслідок певного розчарування в науково-технічному прогресі, який не зробив людство цілком щасливим, на його місце прийшла гнучкіша концепція людського розвитку. Документ ЮНЕСКО «Наша творча різноманітність» (1996 р.) пропонує таку дефініцію людського розвитку: це «процес, який збільшує реальну свободу людей у досягненні будь-чого, що вони вважають за цінність». Оскільки ж уявлення про суспільні, нематеріальні цінності формує передусім культура, то вона посідає ключове місце в цій оновленій концепції розвитку.

Для українського суспільства загалом і для сфери культури зокрема роки незалежності стали часом глибоких трансформаційних процесів. У культурі перехідні процеси виявились, з одного боку, в розпаді радянської ідеологічної машини, кризі традиційної системи цінностей та успадкованої від радянської доби мережі культурних установ. З іншого боку, поступово формується нова національна культурна інфраструктура, а в ширшому плані – поволі окреслюється якісно нова національна культура незалежної, демократичної, європейської України.

Частиною загальної суспільної культури є молодіжна культура, яка формується з двох складових: власне створеної молоддю, що позиціонує своє бачення, очікування, наміри та культури, попереднього покоління з

принципами та традиціями, які вже склалися. Молодь завжди знаходиться у пошуку своєї, нової ідентичності, створення нового стилю.

Сучасна молодь є різною в регіональному, віковому та професійному плані, а тому немає єдиної молодіжної культури як єдиної системи її ціннісних орієнтацій, що має, як правило, автономний характер. Вони є різними для школяра й студента, жителів міста та сільської місцевості, людей різної професійної спрямованості.

Молодь являє собою велику соціально-демографічну групу і є основним носієм інтелектуального потенціалу суспільства, який може проявляти себе у всіх сферах життя. Тому з переходом до ринку, становленням демократичного суспільства суттєво змінюються не тільки ідеали та цінності молодих людей, але й молодіжна субкультура загалом [1, 2].

Сьогодні молодіжна культура розвивається під впливом ЗМІ та комп'ютерних технологій. Трансформація щоденних культурно-дозвілєвих практик сучасної молоді, спричинена як соціально-політичними змінами (розвал ідеологічно-культурної машини тоталітаризму, відкритість до зовнішніх культурних впливів), так і технологічними інноваціями (поширення домашньої аудіо- та відеоапаратури, персональних комп'ютерів, Інтернету тощо).

Виділимо основні риси молодіжної культури: виклик цінностям дорослих і експерименти з власним способом життя; включення в різні групи однолітків; своєрідні смаки, особливо в одязі і музиці; це швидше культура дозвілля, ніж робота.

Молодь як певний прошарок соціальної структури суспільства є також творцем, носієм та хранителем традицій власної культури, що являє собою субкультуру, тобто культуру окремої соціальної та демографічної групи. Таким чином, «молодіжна субкультура» – це частковий прояв культури загалом, поняття, яке характеризує культуру групи або класу, що відрізняється від панівної культури або протистоїть їй. Тобто молодіжна субкультура своєрідно функціонує у системі загальної культури, але в цілому є лише «зрізом» духовного життя суспільства. Молодь створює своє жаргонне мовлення, моду, музику та моральний клімат. Особливості цієї субкультури пояснюються, з одного боку, надлишком життєвої енергії, а з іншого, відсутністю у більшості молодих людей економічної та соціальної самостійності. І тому для такої людини спосіб віднайдення свого місця у молодіжному угрупованні є способом самоствердження та самореалізації себе у суспільстві [3].

Зміст молодіжної субкультури завжди залежить від культурних процесів і навпаки. Тобто на неї впливають як національна, так і міська та сільська

культури, а також інші субкультури, що надає їй різнобічного, багатогранного характеру. В той же час молодіжна субкультура являє собою невід'ємну частину тих самих національної чи міської культур.

Для молоді значна частина культури є прихованою, такою, що не стала ще частиною життя, не переживається як особистий досвід. Вибір життєвого шляху, соціальне самовизначення засновується на імовірному моделюванні майбутнього. За цих умов модель «бажаного майбутнього» не збігається із справжнім, актуальна культура сприймається як щось тимчасове, минуче й тому набуває відносної цінності, а діяльність щодо вибору життєвого шляху набуває характеру «гри у суспільні відносини» [4].

Сьогодні існує безліч груп і напрямів у молодіжній культурі. Діяльність більшості з них охоплює сферу дозвілля (музика, спортивно-технічні захоплення тощо). Виклик суспільній думці найчастіше виражається в особливостях одягу і модних доповнень до нього. Іноді, однак, відбуваються і прямі антигромадські дії (хуліганство, бійки), наприклад, між групами футбольних чи хокейних фанатів. У цьому випадку суспільство зіштовхується з поведінкою, яка відхиляється від норм.

На початок XXI століття активного розвитку набуває екологічна культура, все частіше молодь влаштовує різні екологічні акції, проводить екологічні просвітницькі заходи. Адже на початок XXI століття з розвитком сучасних технологій негативний вплив на навколишнє середовище збільшується. І здебільшого деяка частина молоді турбуючись про своє майбутнє закликає суспільство до змін і до перебудови своєї екологічної культури у правильному напрямі.

У зв'язку із складною соціально-політичною ситуацією в Україні, активного розвитку набуває масова культура. Це здебільшого проявляється у формі флеш-мобів, участь у мітингах, зборах. Об'єднуються молоді люди за допомогою соціальних мереж.

Незгасає на початку XXI століття музична культура. Музичний ринок України заповнений здебільшого закордонними виконавцями, що не дозволяє значною мірою доносити свої твори українським виконавцям. Але з початком «Євромайдану» у 2013 році, поступово на зміну російським виконавцям на музичний ринок приходять нові талановиті виконавці сучасної української музики, які у своїх творах передають сучасне буття українського народу, розвивається патріотична музика, особливо це проявляється у масовому виконанні гімну України та інших соціально-значимих пісень.

Зусиллями держави та місцевого самоврядування, всього культурно-мистецького середовища вдалося на початок XXI ст. в основному зберегти

успадковану мережу державних та комунальних закладів культури (театрів, музеїв, бібліотек, клубів і будинків культури, шкіл мистецтв, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів культурно-мистецького профілю), національні мистецькі школи. За останні два-три роки кількість цих закладів практично не зменшувалась, поступово стабілізувались їх фінансування та загальна чисельність працівників галузі, яка протягом 1990-х років невпинно скорочувалась.

Поруч із державно-комунальною мережею в більшості регіонів України, особливо у великих містах, існують і розвиваються в складних господарських умовах сотні недержавних культурно-мистецьких організацій (театрів-студій, музеїв, видавництв, аудіовидавничих фірм, продюсерських центрів, дистриб'юторських фірм, мистецьких галерей та ін.). Нині вони вже становлять помітну і важливу частку культурної сфери, а в деяких галузях (наприклад, аудіо- та книговидання) навіть переважають державні та комунальні заклади.

Протягом років незалежності з перемінним успіхом відбувалася боротьба за культурний простір України – її вели як держава (запроваджуючи податкові пільги для книговидавництва, мінімальні квоти на українську продукцію в радіоефірі та на телеекранах тощо), так і саме культурно-мистецьке середовище, навчаючись конкурувати з потужними суперниками.

Складна ситуація в Україні, яка одночасно відбивається в трьох основних сферах життєдіяльності – духовній, соціальній і матеріальній, спричинила глибокі зрушення у світосприйманні, орієнтації молоді у сферах культури, освіти та професійного самовизначення. Значною мірою позначається вона і на психіці молодого покоління. Типовою ситуацією особистісного сприйняття умов життя, соціального середовища є стан непевності основної частини населення, в тому числі й молоді, щодо перспектив свого життя, сою місця у стихії суспільних змін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Доренко О.В. Молодежь и культура. / О.В. Доренко. – Киров : Масс, 2000. – 120 с.
2. Левикова С.И. Молодежная культура. / С.И. Левикова. – М.: Вуз. кн., 2002. – 359 с.
3. Кривко Т.А. Підліткова субкультура: неформальні молодіжні об'єднання / Т.А. Кривко, Д.Д. Романовська. – Чернівці : Рута, 2003. – 213 с.
4. Формирование духовной культуры студенческой молодежи. – К.: Вища шк., 1990. – 110 [20] с.